

Tarih boyunca

TT-501855

İstanbul'un su dâvası

Bizanslılar zamanı - İstanbul'un fethinden sonra - Bugünkü vaziyet

Hemen her sene yaz aylarında, İstanbul susuzluktan yanıp tutuşur. Bu yüzden, gazetelerde, sık sık «İstanbul Kerbelâya döndü» diye başlıklar görürüz. Hakikatte, hemen bütün Anadolu şehir ve kasabaları bu davayı halletmiş değildir. Şehirlerin ya kâfi miktarda suyu yoktur, yahut günün şartlarına uygun su şebekesi kurulmuştur. Köylerin hali, daha çok yürekler acıdır. Memba sularının bol miktarda bulunduğu köyler, hariç iç Anadolu ve cenup köyleri su hasreti içindedir. Buraların su davasından söz açmak gerekse, gazetelerin sayıları kâfi gelmez.

İstanbulun susuzluğu, tarih boyunca meşhurdur. Bu, her şeyden önce, şehrin nüfusunun kalabalık, su kaynaklarının uzak olmasından ileri geliyor.

İlk su sıkıntısı
Tarihin kaydettiğine göre, İstanbulda ilk büyük su sıkıntısı Yavuz Selim devrinde görülür. Evliya Çelebi diyor ki: «... Halk kuyu sularını içmeye mecbur ve bir içim suya muhtaç...» kaldı. Zaman ilerledikçe, hem şehrin nüfusu, hem de halkın su ihtiyacı artmıştır. Hele, sakalarla suyun evlere taşındığı günlerde, sarfiyat, âdeta, damla damla yapılmıştı. Şimdi, terkos çeşmesi evin içinde, apartman katında aktığı için, tasarrufa lüzum kalmadı.

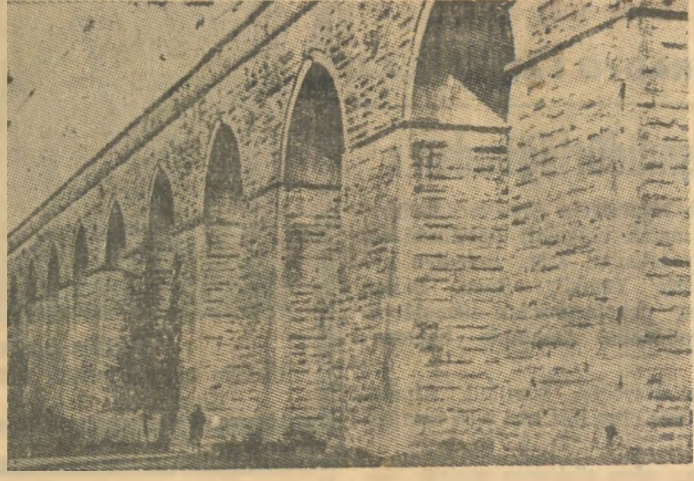
Her şey gibi bunda da olduğu zaman bol bol sarfiyat, olmadığı zaman sıkıntı... Fakat, ne de olsa, İstanbulda, kış, yaz, kendini gösteren, hemşehriyi ıstıraba sevkeden bir su sıkıntısı vardır. Terkos gölünden, şehre akıtılan sular, ihtiyacı karşılayamamaktadır. Kaldı ki, şehre varıncaya kadar, Terkosta çıkkan suların yüzde 20 den fazlası, künk borulardan sızmaktadır.

Anadolu yakasında
Hele Anadolu yakasında, durum daha fena.. Elmalı bendi için 7 milyon liraya ihtiyaç var. Bunun, 3 milyon lirasını sular idaresi karşılayabilecek.. Geriye kalan 4 milyon lirayı ya hükümet yardım olarak verecek, yahut bankalardan borç alınacak. Vali ve Belediye Reisinin söylediğine göre, Anadolu yakasının su davası ile, bizzat Cumhurbaşkanı alâkalanmış ve hükümetten bu hususta yardım teminine çalışacağını vâdetmiş..

İstanbul hemşehrileri için, bütçe veya teknik taraflarıyla alâkadar değildir. Esasen, böyle bir mecburiyeti de yoktur. O, bir yandan hemşehrilik vazifelerini yerine getirirken, öte yandan, Belediyenin ve iş başına getirdiği şehir meclisinin bu derdi, en kısa zamanda gidermesini beklemektedir.

Sular idaresi bütçesinin şehir meclisinde müzakeresi sırasında, halkın bu mevzuda çektiği sıkıntılar, katlandığı mahrumiyet dile getirildi. Dert, esasen bütün İstanbullularca malûm. Fakat devâsı nedir? Konuşmak ve şikâyetle hastalığın tedavisine de imkân yok. Davanın kökü para ve programa dayanmaktadır.

Hazırlıklar bitince..
Sular idaresi müdürünün, bütçenin şehir meclisinde müzakeresi sırasında verdiği izahata göre: Terkos gölünden, şehre günde 60. bin metre mikâbı su verilmektedir. 951 yılı Haziranından itibaren, bu miktar günde 100 bin metre mikâba yükselecektir. Sonbaharda ise, şehre verilecek suyun 140 bin metre

18 inci asırda inşa edilen ve Taksim suyu için köprü vazifesi gören Büyükdere kemeri..

mikâbını bulacağı vâdolanmaktadır. Ayrıca, tesisat yenileceği için, şehre varıncaya kadar meydana gelen yüzde 20 ziyat da ortadan kalkacaktır.

Anadolu yakasında, inşa edilecek ikinci bent ve döşenecek borular, üç sene tamamlanacaktır. Bu suretle, Anadolu yakasının 30 senelik ihtiyacını karşılayacak bir tesisat vücuda getirilecektir. Yeni tesisat, mevsim ve ihtiyaca göre, Anadolu yakasına, günde 36-54 bin metreküp su verebilecektir.

★
İstanbulda su davası şehrin tarihi gibi, devirleri içine alan ve devir devir ele alınan bir mahiyet taşımaktadır. İstanbul bentlerine ve su tesisatına ait ciltler dolusu eser vardır. Sular idaresi, «Tarih boyunca İstanbulun su davası» adıyla yayınladığı bir broşürde, mevzunun geniş bir hulâsasını yapmaktadır. Aşağıdaki malûmat bu broşürden çıkarılmıştır:

İlk zamanlar, kuyular ve yerli kaynaklardan faydalanan Bizanslılar, ilk su bendini Belgrad ormanları içinde ayptılar. Buradan gelen sular, şehir içindeki sarnıç ve havuzlarda depo edilirdi. Böylece, muhasara veya herhangi bir tehlike zamanında, şehrin ihtiyacı buralardan karşılanırdı. Ayasofyadaki Yerebatan, Binbirdirekteki Filoksen, Piyerloti caddesindeki Teodosyus, Zeyrekteki Fokas, Gülhane, Sultan Selim, Çarşamba ve Lâlelideki sarnıçlarla, Edirnekapi, Macuncu ve Samatyadaki havuzlar, Bizans eserleridir.

Halkalı suyu..
İstanbul, Türklerin eline geçince, Fatih'in ilk olarak üzerinde durduğu meselelerden biri de şehrin su ihtiyacını düşünmek oldu. O zaman, yapılan künk borularla «Halkalı suyu» şehre akıtıldı. Böylece, 16 ncı asra kadar, şehrin dışındakilerden başka, şehrin içinde de bir çok tesisler yapıldı. Çeşmeler, şadırvanlar ve sebiller bunlar arasındadır. En son tesisat, Abdülhamit ve Abdülâziz zamanında yapılanlardır.

İstanbulda en büyük tesisat, Mimar Sinan tarafından, Kanunî Sultan Süleyman zamanında, yapılmış olanıdır. Evliya Çelebi

ye göre, Sinan «... onbir saat mesafeden şehre su getirebileceğini, fakat, bunun için güzergâh boyunca, keselerin ucua eklenmesi lâzım geldiğini..» söylemiştir. Padişah bunun üzerine «keseleri yanyana ve iki sıra diziniz..» emrini vermiştir.

Yeni bender
İstanbulun su bentleri ile heybetli kemerler ve Kanunînin emri, o zaman şehrin su davasına verilen ehemmiyeti gösterir. Belgrad ormanı içinde «Karanlık bent», Büyük bent», «Ayyat bendi», «Kirazlı bent» adını taşıyan 4 bent vardır. Bahçeköy civarında inşa edilen taksim suları bentleri de şu isimleri taşımaktadır: Topuzlu bent, Valide bendi ve Sultanmahmumbendi... Bunlardan en eskisi olan, Karanlık bent, Topuzlu derede Hicri 1029 yılında inşa edilmiştir. Yüksekliği 6,35 metredir. En yenisi ise, Sultan Mahmut tarafından yaptırılan ve yüksekliği 15.80 metre olan aynı isimdeki benttir.

Terkos suyu
Fakat zaman geçtikçe, tesisler eskidi, ihtiyaç çoğaldı. Hele Tanzimat devrinde, hızlanıp inkişaf eden Beyoğlu semtinin imar işi, ihtiyacın, yeni baştan karşılanması tedbirlerinin alınması zaruretini doğurdu. Mevcut bentlerin, şehre kâfi gelmeyeceği ve ihtiyacın Terkos gölünden karşılanması lâzım geldiği anlaşıldı. Göl, civardan gelen derelerin ve yağmurların suları ile beslenmektedir. Geçenlerde, gölün 30 sene sonra kuruyacağı şayiası çıktı, fakat, alâkadarlar bunu yalanladılar.

Hâlâ halk arasında, «Terkos şirketi» diye anılan, işletme imtiyazı 1874 yılında, Hariciye teğrifatçısı Kâmil ve mühendis Terno adına verildi. İmtiyaz şartlarında beylik hastahanelere, kışlalara, mekteplere ve sabahla akşam arasında şehir içinde yapılacak 12 çeşmeye su verilmesi vardır. 40 yıl için verilen imtiyaz, 1887 de 75 yıla çıkarılmış ve bir şirkete devredilmiştir.

İmtiyaz 1932 yılında, hükümet tarafından satın alınmış ve «İstanbul Belediyesine bağlı Sular İdaresi Müdürlüğü» ne devredilmiştir.

Recep Bilginer

